

Профсоюзай ажабайдал

СОЁЛШОДОЙ ЭРИЛТЭНҮҮДЫЕ ХАНГАХА

Мүнөө соёлшод мүнгэнэй талаар тон тулюур байдалда оронхой. Хүдөөгэйхид буришые муу байдалтай. Нэн түрүүн хүдөөгэй клубууд, библиотекэнүүд, хүгжэмэй нургуулинууд хаагдана, соёлой эмхинүүдэй тоо үсөөрнэ.

Һарын салин хүлһэн июль соо 297 мянгада хүрээб, тиихэдэнь ажабайдалаймнай эгээл доодын хэмжээн сентябрийн 1-нэй байдалаар 348 мянган түхэриг болоно. Тиймэһээ яагаадшые тэнсүүринь олдохоор бэшэ.

Эрхүүгэй, Шэтын областыдо орходоо, манай республикын арадай ажахыда ажаллагшаддай салин хүлһэн һүүлшын 3 жэл соо багал байгаа. Бюджетһээ мүнгэ абагшаддай тон бага салин 2-3 һараар хожомдожо түлэгдэнэ.

Артист, библиотекарь, экскурсовод, киномеханик гэгшэдэй ажал ёһоор түлэгдэнгүй, тиймэһээ соёлнай яаха аргагүй үгырһэн байдалда оронхой. Соёлой ба искусствын хүгжэлтэдэ сэгнэшгүй нүлөө оруулан республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэд мүнөө тон бага хэмжээнэй пенсиялана.

1993-1995 онуудаар профсоюзай республикын комитет Соёлой министерствэтэй, Хэблэлэй ба олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй талаар гүрэнэй комитеттэй, Журналистнуудай холбоонтой, киновидео-нэгдэлтэй, "Турист" гэжэ фирмэтэй хамтаржа, халбаринуудай хоорондын хэлсээнүүдые баталаа юм.

Профсоюзундай реском республикын Соёлой министерствэтэй хамта республикын Правительстада хандаһан байна. Манай гол эрилтэ-салин хүлһэ болзор соонь түлэлгэ болоно.

"Соёл ба искусствата гүрэнэй зүгһөө дэмжэлгэ үзүүлхэ талаар зарим хэмжээнүүд тухай" Буряад Республикын Правительствын Тогтоол энэ жэлдэ баталан абтаба.

Тон бага хэмжээнэй салин хүлһэндэ нэмэлтэ хэхэ тухай шийдхэбэри абтаа.

Профсоюзундай үнинэй иимэ эрилтэнүүдые табина гэбэл:

—концертмейстернүүдэй амаралтын үдэрнүүдые олон болгохо,

—хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй хүдэлмэрилэгшэдтэ салингыень нэмээхэ;

—музей, театр, библиотекэ ба соёлой байшангуудые олзо олоһоной түлөө түлэгдэдэг налогуудһаа сүлөөлхэ.

Соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй байра байдал ехэл доройтонги. Улаан-Үдэ хотодо олон зон байрагүйдэнэ. Үнгэрэгшэ жэлнүүдтэ барилгада багашые һаа, мүнгэн үгтэдэг һэн, харин

мүнөө тэрэ асуудал шийдхэгдэнгүй. Соёлой эмхинүүдэй 1500 хүдэлмэрилэгшэ байрагүй гэжэ элирүүлэгдэнхэй.

Мүнөө хунгалтын кампани шийдхэхы шатадаа оробо. Россин профсоюзундай мантай харилсаа холбоо тогтоохо, бүхы хүнүүдтэй хүсээ нэгдүүлхээр бэлэн гээшэ. Республикын профсоюзундай совет, профсоюзундай халбари халбарин рескомундай "Россин профсоюзундай ба промышленнигууд—ажалай холбоон" гэнэн хамтаралда орохо тухай Россин бээ даанхай профсоюзундай федерациин шийдхэбэри дэмжэбэ. Хүнгэн ба текстильнэ промышленностиин, ниитын эдээ хоолой ба худалдаа наймаанай, эрдэм һуралсалай, хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзундай "Россин эхэнэрнүүд" гэжэ политическэ хүдэлөөнһөө дэбжүүлэгдэн депутатта кандидатуудые дэмжэхэ шийдхэбэри абтаа һэн.

Профсоюзай реском бюджетһээ социальна страхованида үгтэһэн мүнгые зүбөөр гаргалхын тула яһала оролдолго гаргана.

1994 оной зун элүүр энхын лагерьнуудта 220 үхибүүн амараа, тэдэнэй дунда 49 студент. Энэ хэрэгтэ бүхы дээрээ 33,2 миллион түхэриг мүнгэн гаргалсалагдаа. Курортнуудай 89 путевко абтаа.

Соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй социальна дэмжэлгэдэ профсоюзай реском 1994 ондо 129 миллион мүнгэ гаргалсалан байна. Республикын Правительство амаралтын лагерьнуудта 20 миллион түхэриг мүнгэ үгтэһэн байна.

Профсоюзай реском 20 эмхи нэгдүүлдэг юм. Эдэ жэлнүүдтэ рескомой бүридэлһөө 3 эмхи гараа: "Буряадай залуушуул" һонинной редакциин, Мухар-

Шэбэрэй типографиин, Хяагтын хүгжэмэй хүүгэдэй нургуулиин. Эндэ профсоюзай 58 гэшүүн тоологдодог байгаа.

Үнгэрөөшэ тоосоотон-хунгалтын конференци дээрэ профсоюзай рескомдо 45 хүн хунгагдаа һэн, тэдэнэй 16-нь рескомой бүридэлһөө гараа.

Мүнөөнэй байдалда манда профсоюзундые яажашые һаа, үлээхэ шухала. Ажалша коллектив, профком, аймагай совет, профсоюзай реском, соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай Россин комитет соёлшодой социальна эрхэнүүдые хамгаална бшуу. Профсоюзай рескомой пленумүүдэй заседанинууд дээрэ соёлой хүдэлмэрилэгшэдые социальна-экономическа талаар хамгаалалга, ажалай хуули сахилга, тус халбарин ажалшаддай элүүр энхы хангалга гэхэмтэ эрилтэнүүд табигдадаг байгаа.

Ажал ябуулгын эмхидхэлэй шэнэ түхэл шэнжэнүүдые, онол аргуудые нэбтэрүүлжэ, митингнүүд, политическэ удхатай жагсаалнууд болон бусадшые хэмжээ ябуулганууды профсоюзундай бээлүүлдэг болоо. Үхибүүдэй амаралта эмхидхэлгэдэ, ажалшаддай элүүр энхы хамгаалгада рескомой зүгһөө ехэ анхарал табигдадаг гээшэ.

Гэхэтэй хамта эмхидхэлэй хүдэлмэрин ябаса ажалша коллективүүдэй мүнөө үеын эрилтэнүүдтэ гүйсэдөөр харюусанагүй. Профсоюзай зарим эжин организацинууд хууляар үгтэһэн эрхээ хамгаалжа шаданагүй. Предприятинуудай гансал 25 процентнь хамтын хэлсээнүүдые баталан байна. Ажал тухай хуули эбдэхэ улиарнууд дайралдаһаар.

Соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзундай саашадаа хуулига эрхээ хамгаалха талаар бүхы хэмжээнүүдые абаха, тийгэжэ ажалай ба ажаһуудалайнгаа эрхэ байдалые хайжаруулаха талаар зорилгоёо бээлүүлхээр хараална.

Л. СУЛЬЖЕНКО,
Республикын соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай республиканска комитеттэй түрүүлэгшэ.

Репортаж

ГЭЭЛТЭ ХОРОЛТОДО ОРУУЛАНГҮЙ

—Манай ажахын механизаторнууд мүнөө жэлдэ орооһон гаряанай муу бэшэ ургаса хуряжа абаа. Сагай уларилтай хэдэ хүндэ хүшэршые һаань, таряалангай талмайн гектар бүриһөө 1 шахуу центнер орооһон абтаба. Дүн хамтадаа 23 мянган центнер ургаса тоог дээрэмнай нөөсэлэгдөө. Суглуулһан орооһоо нэгшэ гутаахагүй, гээлтэ хоролтодо оруулахагүй гэжэ оролдонобди. Гэжэ колхозой ахамад агроном Чингис Раднаевич Доржиев хөөрөбэ.

—Абтаһан таряагаа гутаажа огто болохогүй—олоной хэбэ ажалые хиндэ хаяһантай адли.—гэжэ ажахын орооһон таряан тоогые даагша Тумэн Батуев гартаа барижа байһан дэбтэрэйни хуудануудые иран, агрономой хөөрөө үргэлжэлүүлбэ.

Мүнөө Хилганын колхозой тоог дээрэ халуун ажал хабатай ябуулагдана.

Эдэ үдэрнүүдтэ шэнинсын 4550 центнер, обёосой 1980 центнер үрлэ хүрэнгэ сээрлэн бэлдхэгдээд, аймагай түб Баргажунууриндахи гүрэнэй үрлэ хүрэнгын лабораторидо шалгалта хэгдэнэ. Ингэжэ шанар шэжэнь тодорхойлогдохо юм.

—Таряанайтнай тоог дээрэ олон хүн хүдэлдэг юм гү?—гэжэ Чингис Доржиевһаа асуухадам, тэрэ ингэжэ харюусаба:

—Тиймэшые олон бэшэл даа, 43 хүн. Бултадаа дүй дүршэлтэ мэргэжэлтэд, трактор, автомашиншые хүдэлгэхэ шадалтайнууд юм.—гэбэ. —Тэдэнэй тоодо ашаанай автомашиннын жолоочин Сергей Балданов, электрик Цыден Арсалапов, механик Мундуу Эрдынеев болон бусадые нэрлэжэ болоно.

Эндэ тоог дээрэ хүдэлдэг Сергей Шараев, Эрдэнэ Урбагаров гэгшэдэй нэрые дурдангүй гарахын аргагүй.

—Сергей Бадмаевич Шараев КЗС-10 түхэлэй орооһон таряа хатаадаг оньһон техникэ хүдэлгэн ябуулдаг машинист, Урбагаровын КДУ-2 түхэлэй оньһон түхээрлэгэ хүдэлгэн. Тэдэнэр орооһоо жэжэнүүд болгон, бутаргажа буйлуулдаг юм.—гэжэ нүхэр Доржиев ойлгуулна.

Бидэнэй ингэжэ хөөрөлдөөр байтарнай үдэн забхаралтай үеэр хоол барихаяа ошоһон хүдэлмэрилэгшэд бусажа сэрбэ.

Ажахын хатаагдаһан орооһон бултадаа шахуу сээрлэгдэ, цементээр хушамал шалатай хойшо-урагшаа һунаһан хоёр том амбаар соо оруулагдажа сомогдонхой. Хирэ-хирэ болоод, тэрэ тоогые даагшашые, агрономшые шалган үзэжэ байдаг.

Мүнөө тоог дээрэ хүдэлгэдэ сээрлэгдэн гаряанай үзэлтэ тусгаар талмай дээрэ амьарлан суглуулна. Тэрэн хайр малшаддай отара, гүүртэнүүдтэ эльгээгдэхээр хараалагдамай гургаад, нютагаархинаа ханганабди. Тийн гэр бүлэ бүхэ хилэмээ бариха аргатай болоно. Мүнөө сагта магазинны хилэмэ худалдан абаха мүнгэншые байхагүй. Тийхэдэ бүхы хилэмэ аяар 3400 түхэригтэ хүрөөд байна бшуу. Яахабди тезд? Бэрэ гурил гаргаха хэрэгтэй болоно,—гэжэ тоогые даагша Батуев хөөрөнэ.

Хилганыхид "КМ-1000" түхэлэй тээрмын шэнэ түхээрлэгэ худалдан абажа, асараад байна. Тэрэнэ ойрын сагта хабсаргал холбожо, хүсэндэн хүргөөд, хүдэлгэжэ эхилхэ. Тийхэдэ ажалша Хилгана, Боргол тосхонуудай, холо, ойрын отара, гүүртэ фермэнүүд дээрээ хүдэлдэг хүнүүд иматгал эрхим, шанартай гурим колхозойнгоо складһаа бэшүүлэн абаха шадалтай болохо юм.

Хилганын колхозой гэгшүүд дэлгүүрэй экономикын орёо хүдэлгэ байдалье хамтынгаа хүсөөр дабан гаража байһадаа.

Г. БАДМАЕВ
манай корреспондент

Баргажанай аймаг.

Улаан-Үдэ "Туяана" гэжэ оёдол нэгдэлэй хубсаһа эсхэдэг цехтэ дээрэ классай хубсаһа эсхэдэг Вера Бухарова, Зоя Стародубцева, Екатерина Гребенщикова, Лилия Федорова гэгшэ залууһанһаа хүүдэлгэ Тэдэнэр элдэб түхэл хубсаһа шагама бэрхээр эсхэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ
хубсаһа эсхэгшэ В. Бухарова, З. Стародубцева.

С. БАДУЕВАЙ

ТАХАРХАЙН БААТАР ХҮБҮҮД

Манай багахан Тахархай шотагһаа 100 гаран хүн Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда ошоһон юм. Тэдэнэй тоодо Советскэ Союзай Герой Жамбал Ешеевич Тулаев, суута снайпер, 313 немецүүдые үгы хэһэн гэшэ. Гансацые түрэл дайдаа бэшэ, бүхы Союз соогоо нэрэ солоёо нэрлүүлһэн. Энээнһээ гадна лейтенант Сырен Жапович Андыков олодо мэдээжэ юм. Александр Невскийн хоёр ордентой офицер байгаа. Эрэлхэг зоригтойгоор дайладаһанай түлөө гүрэнэй үндэр шагналнуудта, олон медальнуудта хүртэһэн.

Сергей Лопсонович Амханов полкын комсорг, Дайшалхы Улаан Тугай орденной, Улаан

Одоной болон Агдар Солын III шатын орденуудай кавалер юм. Доржо Манзаракшиевич Габанов, Д. Г. Замбалов, О. С. Сагалуев, Я. Б. Ошоров, Б.-С. С. Тулаев, С. Г. Лыгденов болон бусад түрэл дайдаа харата дайсанһаа аршалан хамгаалһан нэрэ солотой.

Мүнөө баатар сэргэшэдэй олоһинь наһа баранхай. СССР-эй Верховно Советэй депутат, Буряадай габыята урлан нарижуулагша Д. О. Малзуров мүн лэ мүнөө маанадайнгаа дунда үгы.

Дайнай ара талада үлэһэн наһажаал зон, эхэнэрнүүд, үхибүүд Илалты дүтэлүүлһэн, үнэн сэхээр хүдэлһэн гэшэ. Үбгэд, хүгшэд, эхэнэрнүүд

шөрүүн хүйтэндэ, ааян халуунда бэеэ гамнангүй, үбгэ таряагаа хуряагаа, улаан гарааг хара ажал хэдэг байгаа. Үргэ ехэ Эхэ оройнойнай багахан хуби наа, Тахархайн омогорхомо хүнүүдээр олоһон Харин орон нотагай суурхуулан эдэ хүнүүд мүнөө манай байдалажаалаа ехэл гомдохо, голхорхо һэн. Тулаевай нэрэмжэтэ кооператив болоһон ажахы һандаржа мүнөөдөө эндэхи хүн зон хэндэшы хэрэггүй шахуу болонхой.

Тиибэшы хүн бүхэмнэ шотагай зоной адарта ажал хэрэгые, шэн зоригые дурсаһан наһаан сэдхэхэдээ мартанг абажа ябана.

А. БОДЕБ

МАНАЙ ТОСХОНДО дайнай, ажалай 44 ветеран тоологдоно. Тэдэнэй дунда афган арадта интернациональна туһаламжа үзүүлһэн В. В. Климов, А. А. Полонов, А. Н. Власов гэгшэдые нэрлэнэб,— гэжэ Тамир тосхоной ветерануудай эхин эмхиин түрүүлэгшэ И. В. Ключерев хөөрэнэ.

Ветерануудай ажабайдал, ажаһуудал баян дэлгэр гэхээр бэшэ ааб даа. Мүнөө түлээ, сабшанан үбһээ асарха болоходоо, тракторист гү, али

таанадтаяа уулзажа, хөөрэдэжэ ябанабди. Дайнда мордохон Василий Аносовой табан хүбүүдэй хоёрын лэ эхэ, эсэгэдэ бусажа ерэхэн. Мүн Хамнигадай хууриной Самсоновуудай эсэгэ, хүбүүн, аха дүү Николай, Яков Лоскутниковууд гэгшэд болоно. Фронт дээрэ дайлагдажа ябахандаа, 200 грамм хилээмэ абадаг һэмди. Тиигэшы наа фашистнуудые һамна, бута сохёо бэлэйбди. Харин мүнөө юун боложо байна гэшэб!

Дайнай эхилһэн түрүүшын

ДОРО ДОХИН ҺҮГЭДЭНЭБДИ

жолоошондо мүнгэ үгэхынгөө хажуугаар, хатуу харые арга бэшэ табиха, эдеэлүүлхэ баатай бологдоно.

Тамир тосхоной 331 хүн Агууехэ дайнай фронтнууд дээрэ дайлагдажа гараһан байна. Тэдэнэрэй үсөөхэниинь тоонто нотагаа бусаха хуби заяатай байһан. Байгша оной хабар "Дон" гэхэн бэдэрэлгын отрядтай гэшүүд Хэрээтын Үбэрэй М. М. Афанасьевые тодоруюлжа, бидэнэртэ мэдээсэ һэн. Максим Максимович Хабаровск хотодо алба хэжэ байха үедоо Москва шадарай байлдаанда эльгээгдэһэн байгаа. Максим Афанасьевай хүдөөлүүлһэн газарай шорой асарагдажа, Хэрээтын Үбэртэ хадагалагданхай.

Ленинградтай хүрээлэлгэ дороһоо гараһан Д. П. Москвитин иигэжэ хөөрэнэ: "Хүдэри тосхонһоо 325 хүбүүд дайнда мордоо һэмди. Тэдэнэй 160-ниинь нотагаа бусаабди. Һүүлэй мэдээгээр, табиад үбгэжоолнууд амиды мэндэ

үдэрһөө 13 наһатайдаа үбһэ сабшажа эхилээ һэм. 1918 ондо түрэхэн И. Ф. Климов эсэгэмнай фронт дээрэ наһа баража, юһэн үхибүүн үлөө һэмди. Эхэтээ эдэнэрээ хүл дээрэнь гаргахын түлөө яһала хүдэлжэ гарагдаа. Минии нүхэр И. П. Агафонов 22 наһатайдаа һомо, снарядуудта дайруулжа шархатаһан инвалид ерэхэн юм. Мүнөө гурбан хүбүү, долоон ашанараа үргэжэ ябанабди,— гэжэ Е. И. Агафонов хөөрэнэ.

Дайн дажарай хүндэ хүшэр жэлнүүдтэ оодоо нара хараха сүлөөгүй хүдэлжэ гараһан ажалша бэрхэ аха нүхэднай ингэжэлдайгаа даралсаһан гэжэ мэдэхэдэ доро дохин хүгэдэхэ дуран хүрэнэ.

Е. СУРМАЧ.

Хягтын аймаг.

В Е Т Е Р А Н

НЮДЭНЭЙНГӨӨ СЭСЭГЫ МЭТЭЭР...

Афган арадта интернациональна туһаламжа үзүүлжэ ябахандаа хэды олон хүбүүднай баатарай үхэлөөр унаһан гэжэ мэдэнэбди. Тэдэнэй нэгэн, Улаан-Үдэ хотодо ажаһууһан, лесотехническэ техникум дүүргэһэн Александр Мокров болоно. Александр арай шамай 18 наһатай боложо ябахандаа, сэргэй уялгата албанда мордохон байгаа. Энэмнай 1982 он болоно. Тиихэ үедэ нотагаймнай хүбүүнэй Шэтэдэ албая хэжэ ябаха үедэнь, тэрэнэй частини сэргэшэд афган арадта туһаламжа үзүүлхэ зорилготойгоор холын замда мордоо бэлэй.

Афганистанай дайнда хабаадаһан ветерануудай республиканска холбоной үүсхэлээр тэрэ дайнда наһа бараһан Александр Мокровой дурасхаалай самбар нээлгэдэ зориулагдаһан митинг һаяхан үнгэргэгдэб.

Ахадүү арадтаа интернациональна туһаламжа үзүүлхэ зорилготойгоор манай республикаһаа аяр 600 гаран сэргэшэд ошоһон байгаа. Энэ дайн байлдаанда нотагаймнай олон хүбүүд, тэрэ тоодо Александр Михайлович Мокров баатарай үхэлөөр унаһан гэшэ. Нотагайнгаа хүбүүнэй нэрээр

нэрлэгдэһэн Мокровой нэрэмжэтэ үйлэһэн Александр Михайловичай мүнхэ дурасхаалай самбар нээлгын митинг нээһэн дээрэ тоолохыетнай хүсэнэбди, — гэжэ ветерануудай холбоной түрүүлэгшэ В. М. Шопкоев мэдүүлэб.

Шаналал гашуудалай хүгжэмэй удаа, Салһаан хураһан ойн промышленноостиин коллежтай дайналхы болон аддар солын музейн директорын М. Я. Баймсева, Мокровтой сугтаа алба халһан А. Тукачев, дайнай, ажалай ветерануудай Октябрска районной советэй түлөөлөгшэ И. А. Наталын, бусад дурасхаалай үгэнүүдые хэлхэдэ нотагайнгаа хүбүүнэй һайнаар хурадан, үлэһэн нүхэдэйнгөө дунда хүндэтэйгоор утгадаг хайрата хүбүүнэйнгөө мүнхэ дурасхаалай нюдэнэйнгөө сэсэги мэтээр сахижа, хүндэтгэжэ ябахабди гэжэ тангариглаа.

Б. ЦЫРЕМПИЯ

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. М. Мокровто табидан мүнхэ дурасхаалай самбар.

М. ШАНТАКОВОЙ

ХУЯГТА ТАНКНУУДЫЕ БЭЛЭГЛЭДЭГ ҺЭН

Дайнай эхилһэн түрүүшын үдэрһөө манай республикын хүн зон патриотическа үүсхэл гаргажа, "Нэгэ хүндэл адляар фронтдоо туһалай!" гэхэн эрмэлзэл доро хүдэлжэ гараһан гэшэ. Тиихэдэ арадтай Эхэ ороноо хамгаалагшадтаа шэнэ жэлэй болон бусад һайндэрнүүдэй бэлэг сэлэгүүдые бэлдэдэг, арадай оборонын жаса байгуулдаг байһан гэжэ мэдэнэбди.

Эдэнэй дундаһаа танк бүтээхэ хэрэгтэ мүнгэ болон бусад зүйлнүүдые суглуулха ехэ үүсхэл республикын предприти, колхозууд, эмхи зургаан, һуралсаалай газарнуудта сахилгаан мэтэ түргэнөөр таража, шухала энэ хэрэгтэ хүн бүхэн өөһэдынгөө ехэхэн хубитые оруулхы хүсэдэг, эрмэлзэдэг байгаа. 1941 оной октябрь нарада Улаан-Үдын 4-дэхи хургуулин хурагшад "Буряад-Монголой эдир патриотууд, республикын нэрэмжэтэ танк бүтээе!" гэхэн уряатайгаар бүхы хурагшадта хандаа бэлэй.

Хурагшадтай энэ үүсхэлые республикын комсомолой эмхинүүд дэмжэжэ, хаа хаанагүй эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулжа, богони саг соо 34658 түхэриг мүнгэ суглуулһан байха юм. Улаан-Үдэ хотодо комсомол залуушуулай воскресниүүд үнгэргэгдэһэн, мүнгиень оборонын жасада эльгээдэг байгаа.

Үхибүүдэй болон залуунууд

лай энэ үүсхэлые республикын бүхы хүн зон дэмжэһэн юм. Жэшэнь, граждэн дайнай инвалид, улаан партизан ябаһан Мухар-Шэбэрэй аймагай М. А. Лебедев "Буряад-Монголой улаан партизан" гэхэн танк бүтээхэ үүсхэл гаргаа һэн. Петропавловка тосхоной улаан партизанууд Лебедевэй энэ үүсхэлые дэмжэжэ, танк бүтээлгэдэ 3000 түхэриг, урьһаламжын 50 мянган түхэригэй облигаци үгэһэн байха юм. Мүн энэ хэрэгы дэмжэн, Захааминай, Баргажанай аймагуудай "Первое мая", Ленинэй нэрэмжэтэ ажахынуудай гэшүүд "Колхозник" гэжэ нэрэтэй танк бүтээхэ хэрэгтэ өөһэдынгөө нөөсэ үгэнэбди гэжэ мэдүүлээ бэлэй.

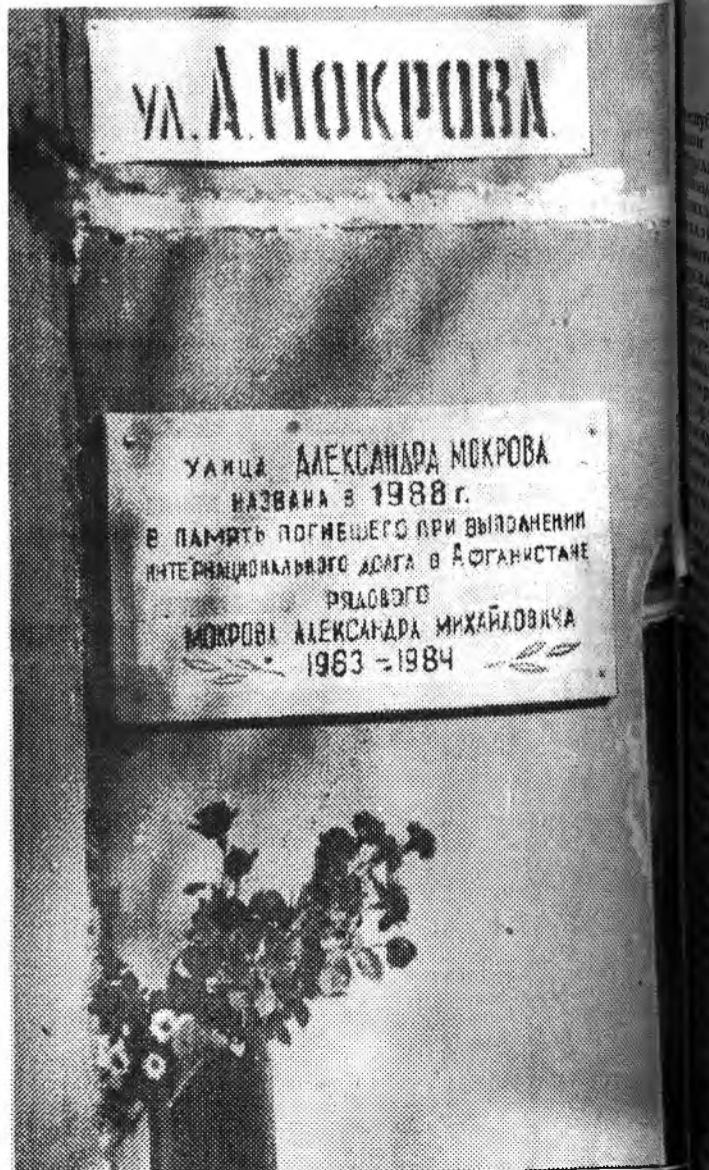
1942 оной май нарын эхиндэ республика дотор 5223 мянган түхэриг мүнгэн суглуулдагжа, энэ мүнгөөрнэ "Социалист Буряад-Монгол" гэхэн танкова колонно бүтээгдэһэн юм.

Фронтнууд дээрэ Улаан Армиин сэргэшэдэй туйлаһан баатаршалгануудта харюу болгон, республикын ажалнадай үүсхэлээр Улаан Армиин байгуулагдаһаар 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ, "Яруунын колхозник" гэхэн танкова колоннонууд бүтээгдэжэ, дайнай газарнуудта эльгээгдэһэн гэжэ түүхын документүүдһээ мэдэнэбди. Энэ хэрэгтэ колхозой гэшүүд,

промышленна предприти-нуудай болон бусад коллективүүд өөһэд өөһэдынгөө хубита оруулалсаа. Зэдын аймагай "Заветы Ильича", Держинскийн нэрэмжэтэ колхозуудай гэшүүд Цыбикжапов, Трутнев, Баинов, Саганов болон бусад Улаан-Үдын 4-дэхи хургуулин хурагшад, багшанар, Загарайн аймагай "Арбижил" колхозой гэшүүд энэ хэрэгтэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр хабаадалсажа гараа бэлэй. Энээнһээ гадна Сэлэнгын аймагай Кировэй, Тельманэй нэрэмжэтэ колхозуудай гэшүүд М. Доржиева, Дашиева, Д. Будаев, Д. Очиров болон бусад алта мүнгөөр хэгдэһэн зүүдхэлнүүдээ хуягта машина бүтээхэ хэрэгтэ үгэһэн гэшэ.

Ажалша бэрхэ Буряад оройной хүн зоной эльгээһэн хуягта танкнууд дайсанай сэргүүдые һүнөөхэ хэрэгтэ горитой туһа нэмэри боложо үгэдэг һэн. Иимэ бэлэг танкнуудые абаһан сэргэшэд, командирнуудһаа баярай ошоор халиһан телеграмма, бэшгүүд тэрэ үедэ абтадаг байһан гэшэ. "Танай эльгээһэн "Социалист Бурят-Монгол" нэрэтэй танкнууд генерал-майор Катковой хүтэлбэрилдэг танкова сэргэшэдтэ дамжуулагдаһай... Танкова сэргэй генерал-майор Липодьев" гэхэн телеграмма республикын хүн зоной дунда хэды ехэ баяр омогорхол асараа гэшэ һэм бэ!

Д. ЦЫРЕНОВ.

АЙХАН СЭДЬХЭЛТЭЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ

ван хадата Аха шотагта аяр 500-аад ветернууд ажалууна. Эдэмнай олон хүдэлжэ, наһанайнгаа амаралгада хүнүүд гэшнэ.

магай ветерануудай совет, тэрэнэй дэргэдэ Н. Х. Мандагаев яһала ехэ мэри урагшатайгаар ябууддаг, оорын эрилтэйтэйгээр хамаг хэрэгүүдые үндэжэ байдаг юм.

нөөнэй байдал, юун гэхэбши, халажа үршөөд, юу хүлээнэб, дахин хэзээ хүд гарахаб? Хүн золон үдэр бүрийн энэнь зобоодог болоһон гэшнэ.

ветерануудай совет аймагайнгаа гулваа Монгололтой хамта ажал хэрэгүүдээ маж, засагай зүгһөө ехэхэн туһаламжа байдаг гэшнэ, - гэжэ Нима Мандагаевич хэлэнэ.

Мүнөөнэй хажуугаар, аймагай хэдэн сангайнууд, эмхинүүд, колхозууд аймагын 50 жэлэй ойн һайндэрые үндэр хэмжээндэ үнгэргэхэ хэрэгтэ ехэхэн болго гаргаһан байгаа.

Дэргэн түрэн удха шанартай һайндэрые үнгэргэдэ аймагын гулваа - 15 миллион, районотреб оюозай хүдэлмэриндэ үдэрэйнгөө салин - 20 миллион, хэдэ "Ока" кооператив 10 миллион

түхэриг аймагайнгаа ветерануудай советтэ үгһэн байха юм.

1994-1995 онуудай 4 һарын туршдаа 100-гаад ветерануудай "Аршаан" ба "Саяан" курортнуудта түлөөлөгүүгөөр амаруулхада, харгынь мунгые аймагай гулваа түлөө. Энээнһөө гадна дайнай ветеранууд С. Д. Биданов, С. Ж. Маланов, Г. А. Гергенов, Н. К. Папаев гэгшнэд Москва - Ленинград хото городуудаар ябажа, хамта дайладалан нүхэдөөрөө уулзажа ерээ. Хүн бүхэндэнь 600 мянган түхэриг, мүн харгын гаргашада 6 миллион түхэриг гаргашалагдаа. Мүн баһа Забайкалийн сэрэгэй окрутой урялаар дайнай ветеран С. Б. Данцарановай ошоходонь, харгын гаргашада 300 мянган түхэриг ветерануудай совет үгһэн байна.

Иалтын 50 жэлэй ойн һайндэрые Ахын аймаг хэдэ хэмжээндэ үнгэргөө. Орлиг дээрэ хамаг ветерануудые урижа, ветеран бүхэндэ гарай часнуудые, үнэтэ бэлэгүүдые барюулан, Лениний нэрэмжэтэ колхоз ветерануудта нэгэ-нэгэ хони, "50 лет Октябрю" колхоз нэжээд дагануудые бэлэглэһэн байна.

Октябрь һарын хуушаар үндэр наһатайшуулай үдэр хаа хаанагүй үнгэргэгдэдэг болоо. Аймагай ветерануудай

совет энэ һайндэртэ зориулжа, ветеран бүхэндэ эдэе хоолой зүйлнүүдые бэлэглээ, хамтын сайлалга үнгэргөө.

Аймагай захиргаанай зүгһөө ветерануудай советтэ 5 миллион түхэриг мунгэ дамжуулан үгөө. Тэрэ мунгэһоонь заахан пенси абадаг хүнүүдтэ нэмэлтэ болгожо үгтэхэ юм. Советэй түрүүлэгшэ Мандагаев бэрхшээлтэй энэ үедэ үбгэд, хүгшэдөө юумээр дутаахагүйн тула арга шадалаараа оролдон, мүн ветерануудай магазин нээлгээ. Эндэнь хямда сэнтэй эдэе хоолой зүйлнүүд ходо байдаг. Юрэдөө, Ахын ветерануудай дунда хангалгын талаар гомдохо хүн байхагүй, нютагай наһатайшуул баясажа луудат лэ. Ядуу пенсионерүүдтэ үбһэ, түлээгээ зөөхэдэнь, райсобес мунгөөр туһалдаг. 1993-1994 онуудта пенсиэ гараһан колхозой гэшүүд 30-40 мянган түхэригтэй пенси абана. Аймагай ветерануудай советтэ түрүүлэгшэ Н. Х. Мандагаев эдэ бүгэдые хараадаа абажа, наһатай зондо шадал соогоо туһалхал гэжэ оролдожо ябадаг һайн наһатай хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн болоно.

Д. ДУГАРОВ,
дайнай ветеран.

САЙГАА НОРОН, НОНИНОО ЗУГААЛАН...

Би мүнөө 72-тойб. Энээхэн наһан соогоо олон дабаа дабажа, ямар саг үзөөгүй гэхэбши даа.

Дайнай болон дайнай һүүлээрхи жэлнүүдые абаад харахада, гайтайл һэн.

70-аад онуудаар бага-сага юумэн намхаржа, ан-бун гэддэн, амарха үе байгаа. Дайнай үеын саһаа хойшо хүүгэд, ашанартаа туһалха гэжэ бүхы хүсоо зангидаабди. Арайхан гэжэ абтаһан пенсиес хүүгэдтээ

х у б а л д а х а ш , туһалалсаагүйдэ аргагүй. Теэд гэнтэ бүхы юумэн муудашахадань ехэ хүндэ, этигэхээр бэшэ байна. Ондөө саг ерэхэ юм аабза гэжэ найдаха дуран хүрэнэ.

Хэды сагай хүндэшье наань, хүн зоной сэдьхэл муудажэ, һайн, мууе илгаруулхаяа болишоогүй. энэмнай һайн тэмдэг. Жэшээнь, манай Захааминай хилэмэнэй заводой коллектив наһажаал зонойнгоо үдэрые угтуулан, пенсионерүүдэ урижа, сайлалга хээ юм гэжэ хүршэ эхэнэрһээ дуулааб. Нэгэтэ гэгтэнь ороһонни, ехэ хүхиюутэй һууба гэшнэ. Асуухадамни, "намайешни үшөө мартаагүйл, ехээр дуулаадаабди, хүхилдообди" гэжэ Долгорни ехэ урматай һууба.

Тус предприятиян коллектив ветерануудаа урижа, наһатай хүнүүдэ машинаар залажа, стол дүүрэн эдэсгээр хүндэлһэн, хүгжэм дуу зэдэлүүлһэн байна. Тиигэжэ хүхижэ байхыень дуулаад, миннишье сэдьхэл уярба.

Тиигэжэ зугаалхадань, һ а й н д э р т э н ь хабаадалсаһандал болоо бэлэйб. Үбгэд, хүгшэдөө мартааггүй коллектив магтаалтай даа. Манай Захааминай хилэмэнэй заводой коллективые би дэмжээд, "бэрхэт даа, ажалтнай урагшатай, амжалтатай, золтой байт" гээд, һайн һайханиие хүсэһэб. Наһажаал зоноо иигэжэ дулаахан үгөөрөө сэдьхэлыень баясуулжа байгыт, бү мартыт. Ажабайдал гэшнэ ходооо хубилжа байдаг юм гэхэ байһаб.

Б. БАЯРТУЕВА.
Захааминтай аймаг.

ӨӨНЭДӨӨЛ ХАМ ОРОЛСОЁ

Афганистанай дайнда абадан ветерануудай республиканска холбооной хэзэтэ конференци боложо үгөө. "Үнгэрһэн энэ үе соо ветерануудай ажабайдал, үдэл һайжаруулхын тула үгэдэб, юун хэгдэхээр бэ?" гэжэ асуудал конференциин үдэлдэ дунда һонирхол тусуудтай. Холбооной түрүүлэгшэ В. Шихоевой хэһэн элидхэлые ветеранууд шүүмжэлхы ёһоор үгээд, наһамжа, ажабайдалуудаа хэлэжэ, эхэй шийдхэбэри баталан үгээ.

Энэ дайнда манай республика нутаг нутагудһаа олон дайнай хабаадалан байгаа. Энэ үе эрчимтэй зариманинь үдэл гажаруудта баатарай үдэр унаа. Нүгөөдүүмынь аһаа, мүн бусад үдэлүүдһаа боложо, саһаа наһа бараа. Эдэнэрэй үдэлдэ нэгэ минута абыа үдэлгүй байхыетнай үдэл ханаб! - гэжэ нүхэр Шихоев дурдхаба. Үшэрөөд байһан тоосоото үе лус холбооной гэшүүд

тэдхэмжэ үзүүлһэндэнь доро дохин баяр баясхалан таанадай зүгһөө хүргэхыемни зүбшоогыт! - гэжэ нүхэр Шихоевой хэлэхэдэнь, делегадууд альгаа ташан утгаба.

Ветерануудта, тэдэнэрэй гэр бүлэдэ, үхибүүдтэнь, туһаламжа үзүүлхэ талаар жэлэй туршдаа ехэ хэмжээний хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэһэн байна. Жэшээнь, үхибүүдые хүмүүжүүдэдг байшанда "Үхибүүд амарха, сэнгэхэ ёһотой" гэгһэн һайндэр эмхидхэгдэжэ, бага балшар наһатай үншэн үхибүүдые сэнгүүлһэн, тэдэнэртэ бэлэгүүд барюулагдан байха юм. Авиазаводтохи энэ байшанда 93 үхибүүнэй байрлажа, түрэл болоһон "тоонтодоо" ехэ хүмүүжэл, һуралсал гаража байдагыень мэдэнбди.

Хүн зоние социальна талаар хамгаалха хотын таһагай хүдэлмэрилэгшэдэй туһаламжаар энэ дайнда хүбүүгээ абадан Т. Н. Хахалова, М. З. Петрова гэгшэдэй холодильнигуудые заһабарилжа үгһэн, гэрэй эзэн эхэнэрнүүдтэ медицинһын туһаламжа үзүүлэгдэжэ, больницада оруулагдан, эм дом үгтэһэн байна. Түнхэнэй аймагта ажаһуудаг З. Б. Ябжановагай гэр байра заһабарилха тухай туһаламжа эрижэ, нютагай захиргаанда бэшэг эмхээгдэхэй. Тинхэдэ афганай дайнда наһа бараһан хүбүүдэй түрэлхидтэ, олон үхибүүдтэй гэгтэһиндэнь багаханшье наань, мунгөөр туһалха гэжэ оролдодоо гээд элидхэлшэ болон үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ.

Үнгэрөөд байһан үе соо лүхын, Горячинскийн, Саяанай курортнуудта 37 ветеран амаржа, бэе махабадаа һайжаруулаа. Эдэ бүхы хэмжээ ябуулганууд манай ветерануудай холбооной правлениин хабаадалгатайгаар үнгэргэгдэжэ, бултанай зүгһөө һайшсаагдан гээшэ.

-Республикын ветерануудай холбооной хүтэлбэрилэгшэд хэлэгдэһэн баримтануудай хажуугаар, афганай дайнаа ерһэн ветерануудаа хүдэлмэридэ оруулжа түбхинүүлхэ, гэр байратай болгохо хэрэгые хиналта дороо абанхай, ходоооо туһалха эрмэлзэлтэй байдагыень эли болохо үгһэнэ. - гээд үгэ хэлэһэн делегадууд тон зүб тэмдэглэнэ.

-Гэхэтэй хамта, ажалгүй, гэр байраар дутааһан зарим ветерануудай хуулида харша хэрэгүүдые хэдэг болоһыень хараха, дуулахада хүндэнье, эшхэбтэрьше болоо. Энэ хадаа һайнаар гэр бүлээ түбхинүүлһэн ветерануудай бэшэ, харин зобоһон, тулиһан зарим хүбүүдэймнай гаргажа эхилһэн муу хэрэг, - гэжэ республикын палогово албанай хүдэлмэрилэгшэ Б. С. Замбалов үгэ хэлэхэдэ, тодорхой баримтануудые, жэшээнүүдые дурдажа байгаад, сугларагшадта хоорэжэ үгэбэ.

-Афган арадта интернациональна туһаламжа үзүүлһэн гурбан миллионһоо дээшэ ветеранууд Россия Федерацияда тоологдонэ. Тэдэнэрэй дундаһаа ветерануудайнгаа ажабайдал, ажаһуудал һайжаруулхын түлөө

оролдожо байха тусхай холбоонууд байгуулагдан байна. Нэрлэбэл, Амарай, Барнаулай, Екатеринбургын, Эрхүүгэй, Владивостогой, Новосибирскийн болон манай республикын холбоонууд бусад эмхинүүдэй, холбоонуудай дунда онсо һуури эзэлнэ. Жэшээлэн хэлэхэдэ, Новосибирск хотодо афган арадта туһалһан ветерануудай эмхинүүдэй Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй тусхай эблэл байгуулагданхай. - Эдэ бүгэдын бидэнэрэй ветерануудтаа туһалха хэмжээ ябуулаадамнай горитой түлхисэ боложо үгэхэнь дамжаагүй. Юуб гэхэдэ, олон тоого хэмжээнүүдые үнгэргэхэ болоходоо, гаргашыень түлэхэ мунгэгүй зобоно, тулиһабди. Дурасхаалай хүшоо бодхоохо 40 миллионһоо дээшэ мунгэтэй болообди. Энэ мунгэн хаанашые хүрэхэгүй гэжэ булта ойгоһобди. Тинмэһээ дэдын зургаанууд, бүхы фирмэ, эмхинүүдээр ябаха зорилго урдаа таһаар үншнэйбди, - гэжэ Шихоев делегадуудта мэдээсэнь.

Зүбшэн хэлэгдэһэн асуудалаар тодорхой шийдхэбэри абгажа, саашадаа ветерануудайнгаа ажабайдал һайжаруулаха талаар хараалагдан зорилгонуудаа хэрэг дээрнэ бэлсүүлхын тула оролдохо байһанаа конференциин делегадууд мэдүүлэб.

Т. БАДМАИН.
ЗУРАГДЭЭРЭ: конференциин үедэ.

(Үргэлжлэл. Эхинийн сентябриин 5, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 19, 21, 22, 26, 27, октябриин 4, 5, 6, 10, 11, 12, 13, 17, ноябриин 1, 2-ой дугаарнуудта).

ЧИНГИС ХААН - Монголой гүрэн түрье үндэһэлэгшэ Тэмүжэниие Чингис хаан гэдэг бэлэй.

Тэмүжэнэй Цэнхэрэй голый Хара Зүрхэнэй Хүхэ нуур гэдэг газарта нүүжэ байхадань, Хотула хаанай хүбүүн Алтан, Жүрхэн аймагай толгойлогшо Сача-бэхи гэгшэд зүбшэлдэн, Хамаг Монголой хаанда үргэмжэлжэ, Чингис хаан гэжэ нэрлэбэ. Чингис гэхэн нэрэн "Тэнгис" гэхэн үгэ гэжэ эрдэмтэд тоолоно. Чингис хаанай удаа монголой ехэ хаан шэрээдэ хууһан тэрэнэй гурбадахи хүбүүн Үгэдэй өөрыгөө "Далай хаан" гэжэ үргэмжэлһэн байна.

Чингис хамаг монголой хаан болоод, ордон үргөөдөө зарим ёһо турим тогтооһон байна. Жэһиэнь: саадаг агсагшад, буурчи, тогоочиг, тэргэшэ, оторшо, ордоной, богдолнуудые захирха черби гэдэг туула бии болоһон юм. Ордоной бүхы хэрэгые нүхэдэнь дундаһаа хамагһаа найнаар һанагдаха, тэрэндэ бүхы хүсээ үгэһэн Боорчи Зэлмэ хоёр захирдаг байба.

Чингис хаан Онон, Хэрлэн, Туулын хоорондохы газарые захирһан хаанһаа хамаг монголые захирһан хаан болохын тулада ханлигууд болон хууһан обог аймагуудай толгойлогшодой урдаһаа шанга тэмсэл ябууһан байна. Эхиндэнь Чингис өөрынгөө анда Жамухатай тэмсэбэ. Жамухын харьяата уласай Чингисые дахадан олошорһон байна. Тусхайлбал, Жамухын харьяанда байһан уруд, мангуд аймагууд Чингистэ ерэжэ шилэһэн юм. Жамуха Чингистэ хаддажа, тэрэ хоёр хоорондоо сэрэглэн байлдаба. Тэрэ байлдаае түүхын бэшгэтэ арбан гурбан хүрэнэй байлдаан гэжэ тэмдэглэһэн байдаг.

Чингис 1198 ондо хэрэйдэй хаан Тоорилтой хамта татаар аймагые даран хүнөөбэ. Тоорил хаан Чингис хоёр 1199 ондо найманай Буйруг хаантай байлдаба.

Буйруг сэрэгэе суглуулжа үрднгүй, Ховдын оршондо Чингис Тоорил хоёрто бута сохигдобо. Тэрэнэй удаа Чингис Буйр нуурай оршондо тайчуудые, дүрбэн татаарые, Хүлэн нуурай оршондо хатагин, салжуудые тус тустань диилэбэ. Чингис Тоорил хоёр Буйр Хүлэн цууруудай хоорондохы Хүитэн гэдэг газарта Жамухын сэрэгтэй байлдажа, диилэһэн байна.

Жамуха 1203 ондо Алтан, Хучар гэгшэдые бэдээ татаг, Чингисэй урдаһаа тэмсэхэ шэнэ хэлсээ байгуулба. Тэдэ Тоорил

Чингис хаан тухай табша тэһэлбэрч талч

хаанай хүбүүн Сэнгүмтэй холбоо тогтообо. Сэнгүм болбол Чингис хаание үни заяанһаа үзэн ядадаг тула тэрэнтэй тэмсэхые эсгээе саг үргэлжэ идхдаг байгаа. Тоорил эхиндээ арсажа байбашье, һүүдэнь Чингистэй байдахые аргагүй зүбшөөбэ. Чингис хаан Тоорил хаантай байдахынгаа урда Ван хаанда, тэрэнэй хүбүүн Сэнгүмдэ, Жамуха, Алтан, Хучирта тус бүринь элшэ эльгээжэ, тэдэнэй гэмые зааһан байна. Чингисэй урдаһаа тэмсэгшэд тэрэнэй үгые тообогүй.

Тиимэ ушарһаа 1203 оной намар Чингис сэрэгэе бэлэдхэжэ, Тоорил хаанай һанамһаргүй байтар Зэгзгэр Үндэрэй Зээр хабшалай аманда бүһэлэн абаба. Гурбан үдэр, гурбан хүни үргэлжэлһэн байлдаанда хэрэйдүүд илагдаба. Хэрэйд уласай мүхэхэдэ, Чингис найманай Таян хаан хоёр ноур ноураараа уулзаба. 1204 ондо монголой болон найманай сэрэгүүд Наху баянай Цухал хүндыдэ бүхэли үдэр байлдажа, үдэшэ болоходо, найманууд илагдаба. Байлдаанай үедэ Таян хаан хүндөөр шархатажа, үхэһэн байна.

Чингис хаан бүхы монгол обогтоһиие 1189-1206 онуудай хоорондо хори хүрэхгүй жэлэй хугасаада нэгдэхөжэ шадаһан байна. Онон мүрэнэй эхиндэ 1206 ондо ноёдой ехэ хуралдаан боложо, Монголой ехэ гүрэн түрын байгуулагдаһые зарлан тунхаглаһан юм. Тэрэ үедэ Чингис хаан 45 наһатай байгаа.

Тиигэжэ хойто зүгтэ Байгалһаа эхилээд, урагшаа Түмэн газарай сагаан хэрэм хүрэтэр, зүүн зүгтэ Хинганай норууһаа баруун тээшэ Алтай уула үнгэртэр уужам нютаг дэбисхэр дээрэ монгол гэжэ хүсэтэй шэнэ улас мандан тогтоһон юм. Чингис хаан хожом хүбүүдтээ захиһан үгэдөө иигэжэ хэлэһэн байдаг: "Би өөрөө улас байгуулахдаа, шэрүүн аргаар байгууланби. Одоо уласые тогтоожо хүгжүүлхэдэ, шэрүүн байжа болохогүй, харин зөөлэн байха хэрэгтэй", - гэжэ хурһан юм.

Чингис хаан бүхы уладаа зүүн, баруун, түбэй түмэн гэжэ нэрлэдэг байгаа. Энэ гурбан түмэниинь дотороо мянгата, зуута, арбата гэжэ шата болгон зохиёһон байгуулгатай байгаа.

Чингис хаан өөрынгөө нүхэдэй дундаһаа улас байгуулахда онсо габьяа харууһан 95 хүниие мянганай ноёноор үргэмжэлбэ. Монголой бүхы газар нютаг уласай мэдэлдэ байгаа. Тэрэнэ: а) уласай газар гү, али мянгатын нютаг; б) дархалһан нютаг; в) соёрхолын газар гэжэ илгардаг хэн.

Монгол уласай сэрэгэй "ехэ голын" хэшгэртэн гэгшэ Чингис хаанай ойрын сэрэг байгаа. Чингисэй ордоной ёһо журам 1189 онойхитой сасуулбал, ехэ нарин болоһон байна. Ордоной дотоодо хэрэгые захирха 6 черби байгаа.

Чингис хаанай дэргэдэ сэсэдэй зүблэл бии хэн. Шэнэ хааниие

һунгаха, байлдаха, элэрхэ гэжэ мэтэ онсо шухала асуудалнуудые "Ехэ хуралдаан" гэжэ уласай ехэ ноёдой суглаагаар хэлсэжэ, шийдхэдэг байгаа.

Чингис хаан монгол уласай гүрэн түрын сааза "Ехэ засаг" хуули гаргаба.

Тиэхэдэ Чингис хаан иигэжэ хэлэбэ:

"Намайе хаан болгохоһоо урда монголшуудай дотор ямаршые эмхи байгаагүй. Ури хүүгэдэнь эхэ эсэгынгээ үгэдэ ородоггүй, нүхэрын эхэнэртээ этигэдэггүй, эхэнэрын нүхэртөө захирагдадаггүй, баяниинь ядуудаа туһадаггүй, дорохинь дээрэхиёе хүндэдэггүй байгаа. Тиимэ арад түмэниие минии улас гүрэндэ нэгдэхэдэ, хамагай түрүүндэ һаналаа табиһамни хадаа тэрэнэй дунда ёһо журам, үнэн байдал тогтоохо гэхэн ябадал юм."

Чингис хаан гүрэн түрын ажада гадаадын зарим бэшгэй хүнүүдые, эрдэмтэдые ашагладаг байгаа. Мүн харин ороноудтай худалдаа наймаа хүгжөөхэ талаар Чингис хаан ехэ анхарал хандуулдаг хэн. Монголой нэгдэһэн түб улас байгуулаһанайн удаа Чингисэй дүү Хасар, Хөхөчү бөө гэхэ мэтэ этгэдүүд тэрэнэй урдаһаа тэмсэлэн байна. Тиигэбашье тэдэнэй хэрэг бишыханшые амжалта олоогүй юм.

Монгол улас байгуулаһанайнгаа удаа Чингис хаан гадаада улас ороноудые байлдан эзэмдэхэ аянда мордобо. Тиэхэдэ Чингис хаан Хитад ороние байлдан эзэлхэ гэшые гол зорилго болгобо. Хойто Хитадые амжалтатайгаар добтолхын тулада нэн түрүүн оршон тойронхи хүршэ улас аймагуудые байлдан дахуулжа, хүсээе зузаадхаха хэрэгтэй гэжэ Чингис хаан бодобо.

Киргизүүд 1207 ондо Чингистэ диилдэжэ, хүсээе ниилүүлбэ. Уйгарай эзэн Идүүд Чингис хаанда элшээе эльгээжэ, мэдэлдэнь орохоёо мэдүүлбэ.

Чингис 1207 ондо ахамад хүбүүн Зүчиие ябуулжа, Сэлэнгэ, Енисей мурэнүүдэй эрьсээр оршон аймагуудые эзэлүүлбэ. Монголой сэрэг 1207-1209 онуудта Ёи-Ся гү, али Тангад уласые гурбан удаа добтолбо. Монгол сэрэг Тангадэй сэрэгэй хүсые газар бүхэндэ бута сохижо, олон хотые эзэлжэ, ниислэл Яргай хотые бүһэлэн абажа, Шар мурэн гэжэ хотын голый уһанай хаалтые табиба. Тангадэй хаан Ли Наньчуань улас оронойнгоо аюулда ороходонь, үнэтэй эд, үзэсхэлэнтэ эхэнэриүүдые Чингис хаанда бэлэг болгон үргэжэ, жэл бүри алба түлэжэ байха болобо.

Чингис хаан Алтан уласые добтолхын тула нилээд ехэ бэлэдхэл хэбэ. Сагаан хэрэмэй захар нютаглажа байһан онгуд, кидан аймаг болон Дунда Ази Хитад хоёрой хоорондо наашаа саашаа үргэлжэ ябажа байдаг уйгур худалдаашадаар

дамжуулан, Алтан уласай байдалые Чингис хаан нарин шудалжа мэдэбэ.

Чингис хаан ехэ сэрэгэе абажа, 1211 оной хабар Хэрлэн голһоо Алтан уласай зүг барин хүдэлбэ. Алтан уласай хаан монголой ехэ сэрэгэй ерэжэ ябахые соносоод, элшэ эльгээжэ, хэлсээ байгуулхые оролдоходонь, Чингис хаан зүбшөөрбөггүй.

Чингис хаанай сэрэг Алтан уласай сэрэгые удаа дараа сохижо, хэдэн бүхэлэлтэ, хэрэм, хотые эзэлэн абаба. Тангад сэрэгэй 1213 онһоо монголшуудта хүсөөрөө туһалха болоһон ушарһаа Алтан улас гансаардамад байдалда орожо, монгол сэрэгтэ нэгэ мүнэн эзэлэгдэхэ аюулда оробо. Монгол сэрэг 1215 оной зун Бээжэн хотые эзэлбэ.

Чингис хаан Алтан уласые хоёр удаа добтолон, ехэ хэмжээнэй олзо омогтой бусажа ерэхэнэйнгээ удаа, Дунда Ази руу зэбсэгэйнгээ үзүүр хандуулба. Чингис хаан Дунда Азиин Хорезм уластай байдахаһаа урда Хара Киданиие 1218 ондо эзэлэн абаба. Тиигэжэ Монголой хил хизаар Хорезм уластай залгалдаба. Тэрэ үедэ Хорезм Хитад болон Газарай дундахи далайн хоорондо, Энэдхэг болон Ородой харилсаха замай уулзуур дээрэ оршон байһан олон уласай худалдаа наймаанай, харилсаанай шухала түб болоһон байгаа. Хорезм тэрэ үедэ Бухара, Перси, Афганистанай нютаг дэбисхэрые багтааһан томо гүрэн байгаа. Чингис хаанай Дунда Азида добтолхо шалтагааниинь гэхэдэ, Хорезмын захын нэгэ хэрэм Отрар гэгшын дарга монголһоо худалдаа хэхээр ошоһон 450 хүниие барижа алаад, 500 тэмээ ашаа бараанье булан абаһан ушар болобо. Мүн Чингис хаанай бэшгэые Хорезмын шах Мухамедэй доромжолон угтаһан ябадал энэ хэрэгтэнь нүлөөлөө. Монголой сэрэг 1219 оной намар Хорезмын нютагта сүмэрэн орожо, Отрар хотые бүһэлбэ. Чингис хаан одхон хүбүүн Тулуйтаа хамта Бенакент, Ходуент, Зарнук, Нур, Зарешан мэтын томо жэжэ хэрэм, хотонуудые эзэлбэ. Бухара хотодо Чингис хаан 1220 оной эхээр хүржэ ерэбэ. Монгол сэрэгэй Бухара хотые бүһэлэн байлдахада, тус хотын сэрэгэй захирагша Инанч хаан амиа абаран зугадаһан байна. Бухара хотые эзэлһэнэй удаа Чингис хаан Самарканд хотые эзэлхээр дабшаба. Хотые хамгаалха ажалые Мухамед шахай эхэ Туракин хатанай дүү Туйай хаан гэгшэ ударидажа байба. Монгол сэрэг бэхилэлтэ, хэрэм эбдэхэ зэбсэг хэрэглэжэ, дари тэлэлжэ, хотые галаар харбажа байба. Самарканд хото Чингисэй сэрэгэй добтолодо удаан тэсэжэ шадаагүй хэн. Хорезмын шах Мухамед Самарканд хото руу Чингис хаан сэрэгэе абаад, ерэжэ ябана гэхэн

хураг дуулаад, амиа абар зугадаба.

Чингис хаанай хүбүүдэ Зугагадай, Өгөөдэйн сэрэг Сыгнок, Дженд, Хоженд, Урлен гэхэ мэтэ олон хэрэ хотонуудые эзэлбэ. Хар Мухамед шахай хүбүүн Жар ад-Дин Перван хотын хажуу Шихихутаг ноёной сэрэгые сохиһон байна. Энэ байлдаан удаа Чингис хаан иигэжэ хэлэбэ:

"Шихихутаг бүхы байлдаан диилэдэг байһан. Одоо мүнэ диилдэһэнэй амтые үзэхэдэ тэрэндэ баһаһайн байха, тэрэ хануулба."

Чингис хаанай одхон хубу Тулуй Хорасанай Меша Нишапур, Рей гэхэ хотонуудые эзэлэбэ.

Чингис хаанай жанжин Зэбэ, Сүбээдэйн сэрэг Азербайджанай нютаг нэбтэрэн, 1221 оной нэгдэһэнарада Гүржиин Лаша хаан сэрэгые бута сохибо. Зугагадай сэрэг 1223 ондо Хитад далайда шудхадаг Калка голый эрьсэдэ Ородой сэрэгтэ тулагдажа, иалта туйлаба.

Чингис хаан 1225 ондо баруун зүгтэ байлдаанһаа бусажа ерэнэ удаангүй Тангадэй Ся улас добтолхоор шийдхэдэ гаргаба. Чингис хаанай Тангадэй Ган Жоу, Ши-Ля Жоу, Лан Жоу гэхэ мэтэ хотые эзэлэн абаба.

Чингис хаан тиигэжэ Таван уласай сэрэгтэй байлдаан ябатараа, 1227 оной долоодугаар нарын 12-ой шаргаһан хүршэ гү, али ниитын он тоолоһон наймадугаар нарын 25-най 66 наһатайдаа наһа бараба.

Чингис хаанай нэбтэ бараһыень нэгэ хэйг нютаг байба. Чингисэй шарма тэрэнэй түрэнэн нютаг Хитад хаанай үбэртэ Ехэ Отог газарта хүдөөлүүлһэн юм.

Чингис хаан болбол Монголой нэгдэһэн гүрэнүе байгуулжа, монгол үндэһэнэй бүрилдэн тогтохо хэрэг айхабтар ехэ габьяа харуулһан юм. Чингис монголой сэрэг засаг захиргааниие шэнэ байгуулжа, монголой гүрэн түрын анханой үндэһэн хууль зохиёһон байна. Тиигэжэ Чингис хаан монголой нүүдэлшэ дэлхэйн ниитын түүхэ табсанда гаргаа бэлэй.

Чингисэй байгуулһан Монголой ехэ гүрэн зүүн баруун зүүгүүдые холбожо, ажахи соёлой талаар харилсан хүтэл хэрэгтэ бодото нүхэсэл олгоһон байна.

Чингис хаанай зохиёһон сэрэгэй эрдэм, байлдаха мэдэлхэйн сэрэгэй эрдэм хүгжэлтэдэ ехэ нэмэри болгоһон бэлэй.

Монгол хүн бүхэн Чингис хаание эрхим эрдэм, дүр шүтөөн гэжэ тоолодог гэжэ бодог.

Монгол Д. БАЛЖИНИМ оршуу

(Үргэлжэлэлынь томо гаргах).

ТЕЛЕВИДЕНИ

НОЯБРИИН 6-НАА 12 БОЛОТОР

17.45 "Клан" Худ. фильм.
19.05 Певческие биеннале. Москва-Санкт-Петербург. Владимир Чернов. Бурятия

20.00 Мультфильм.
20.20 Авоська.
20.30 Деловой Байгал.
21.20 Комедия "Сукины дети".

7, ВТОРНИК

7.00 78-годовщина Великой Октябрьской Социалистической революции.
8.30 Телеутро.
10.00 Новости.
10.15 Тропиканка.
11.05 В гостях у мультитролли.
12.45 Валерий Золотухин в фильме "Бумбараш" 1 и 2 серии.

14.00 Мультфильм.
14.15 Шлягеры столетия. Играт Государственный Академический симфонический оркестр. Дирижер Пэтер Сауль.

15.05 Док. фильм "Почему ты жив?"
16.00 Новости.
16.20 Борис Бабочкин в фильме "Чапаев".

17.55 Мультфильмы.
18.15 "Сиреневый туман". Музыкальная программа.

19.00 Новости.
19.20 Тропиканка.
20.10 Час пик.
20.35 Угадай мелодию.

21.00 В поисках утраченного. Ф.Раневская. Вед. Г. Скороходов.
21.45 Спокойной ночи, малыши!

22.00 Время.
22.50 Евгений Петросян в кругу друзей.
00.20 Людмила Гурченко в мелодраме "Любимая женщина механика Гаврилова".

01.00 Новости.
01.20 Теннис. Международный турнир. Кубок Кремля.

02.15 X-ый Международный телевизионный конкурс молодых исполнителей эстрадной песни "Ялта-Москва-Транзит-95" (до 03.05) Канал "Россия"

9.00 Вести.
9.20 Звезды говорят.
9.25 Мультфильмы.

9.55 В.Давыдов и Голиаф. Короткометражный худ. фильм.
10.25 Парламентская неделя.
12.00 Репортер.

12.15 Цирк, цирк, цирк...
13.05 Киноконцерт.
13.35 "12 стульев" 1 серия.
15.00 Вести.

15.30 "12 стульев" 2 серия.
Бурятское телевидение
16.45 Мультфильм.

17.35 "Аялга дуунтай уулзалга".
18.15 Байгал.
18.25 Курьер.

18.40 В вашем доме торжество.
18.55 Негосударственный пенсионный фонд "Социальная защита". Прямой эфир.

19.35 Пульс.
20.05 "Дни культуры семейских Забайкалья". Часть 2-ая.
20.35 Байгал.
20.45 Унтаахай.

Россия
21.00 Вести.
21.25 "Ты есть". Худ. фильм.
23.10 Городок.

23.45 Чисто английский репортаж.
23.55 Вестник моды.
00.30 Автомиг.

00.35 Служба 2990000.
00.50 "Время доказательства" 2 серия.
01.40 Концерт группы "Агата Кристи" (до 02.35).

Заканал "Бурятия"
16.40 Программа передач.
Россия
16.45 25 лет спустя в клубе "Золотой Остап".

17.55 Теннис. Кубок Кремля.
18.55 Киноафиша.
19.10 Шарман-шоу.
20.05 Река времени.
20.10 Л-клуб.

Бурятия
21.00 Мультфильм.
21.20 Авоська.
21.30 О поддержке населением системы образования.

21.50 Программа "02".
22.10 Боевик "Штемп".

8, СРЕДА

ОРТВ
7.00 Телеутро.
10.00 Новости.
10.15 Тропиканка.

11.05 В поисках утраченного. Ф.Раневская.
11.50 В мире животных.
12.30 Угадай мелодию.

13.00 Новости.
13.10 В эфире ГТРК "Мир".
13.50 "Два капитана" 1 серия.
15.05 Фильмы Алексея Габриловича "Кино нашего детства".

16.00 Новости.
16.10 Пресс-экспресс.
16.20 "Виджит спешит на помощь".

Мультсериал.
16.40 "Кактус и К".
16.50 Домисолька.
17.10 Зов Джунглей.

17.35 Элен и ребята.
18.00 Тет-а-тет.
18.30 Семь дней спорта.
19.00 Новости.

19.20 Тропиканка.
20.35 Угадай мелодию.
21.00 Тема.

21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.50 Ален Делон в фильме "Полицейская история".

01.00 Теннис. Международный турнир. Кубок Кремля.
01.45 Новости.
02.05 Твин Пикс.
02.55 Семь дней спорта.

03.25 Алёна Алина. "Лимита". Музыкальный фильм. (до 03.15) Канал "Россия"

9.00 Вести.
9.20 Звезды говорят.
9.25 Требуется, требуются...

9.30 Ритмика.
9.45 Всего по немногу.
10.35 Камень сновидений. Мультсериал.

11.00 Телегазета.
11.05 Санта-Барбара.
12.00 Вести.

12.30 Новая линия.
12.45 Крестьянский вопрос.
13.05 Торговый дом.
13.10 Музыкальный экспромт. (до 13.25) Бурятское телевидение

16.55 Бамбаахай.
17.20 Толи.
17.55 Курьер.

18.10 Байгал.
18.20 В вашем доме торжество.
18.35 "Ракурс" представляет: "Апельсин".

19.05 "Династия" 1 серия. Часть 3-я.
19.55 Современница.
20.25 Байгал.
20.35 Унтаахай.
20.45 Телемарафон "Помоги детям".

Россия
21.00 Вести.
21.25 Санта-Барбара.
22.25 Сигнальный экземпляр.
22.35 От форто до пьяно.

23.10 Бюро расследований.
00.00 Вести.
00.20 Автомиг.
00.30 Оставайтесь в шляпе.
01.00 Служба 2990000.

01.15 Река времени.
01.20 Экран криминальных сообщений
Заканал "Бурятия"

17.00 Программа передач.
Россия
17.05 Там-там новости.

17.20 Праздник каждый день.
17.30 Новая линия. Дальний Восток.
18.00 Вести.

18.20 Камень сновидений. Мультсериал.
18.45 Теннис. Кубок Кремля.
19.20 Ваш партнер "Монтажспецбанк".
19.55 Теледебаты.

20.25 Своя игра.
Бурятия
21.00 Мультфильм.

21.10 ТВ-3.
21.20 Авоська.
21.30 ГАИ предупреждает.
22.00 Боевик "Штемп-2".

9, ЧЕТВЕРГ

ОРТВ
7.00 Телеутро.
10.00 Новости.
10.15 Тропиканка.

11.05 Клуб путешественников.
12.40 Смак.
13.00 Новости.
13.10 В эфире ГТРК "Мир".

13.50 "Два капитана" 2 серия.
15.05 Фильмы Алексея Габриловича "Двор нашего детства". Фильм 1-ый.
16.00 Новости.

16.15 Пресс-экспресс.
16.20 "Виджит спешит на помощь". Мультсериал.
16.40 Лего-го.

17.10 Тин-тоник
17.35 Элен и ребята.
18.00 Рок-урок.
18.30 Семь дней спорта.

19.00 Новости.
19.20 Тропиканка.
20.10 Час пик.
20.50 В мире джаза.

21.00 Один на один.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.

22.50 Фильм "Год спокойного солнца".
00.50 Теннис. Международный турнир. Кубок Кремля.

01.45 Новости.
02.05 Музобоз.
02.50 Твин-Пикс.
03.40 Семь дней спорта (до 04.10). Канал "Россия"

9.00 Вести.
9.20 Звезды говорят.
9.25 Требуется, тр. буются...

9.30 Ритмика.
9.45 Всего по немногу.
10.35 "Камень сновидений". Мультсериал.

11.00 Телегазета.
11.05 Санта-Барбара.
12.00 Вести.
12.30 Новая линия.
12.45 Крестьянский вопрос.

13.05 Милицейская хроника.
13.15 Музыкальный экспромт (до 13.30) Бурятское телевидение

17.00 Мунхэ зула.
17.35 Видеоканал "Спектр". Народный Хурал за работой. Экспресс обзор. Политические заметки.

18.20 Байгал.
18.30 Курьер
18.45 В вашем доме торжество.
19.00 "Династия" 2 серия.

19.50 Байгал.
20.00 Гражданин и закон.
20.45 Унтаахай.
Россия

21.00 Вести.
21.25 Подробности.
21.35 Никто не забыт.
21.40 Санта-Барбара.

22.40 Маски-шоу.
23.20 Астрология любви. Анне Вески.
23.50 Река времени.
00.00 Вести.

00.20 Автомиг.
00.25 Служба 2990000.
00.45 Короткометражные худ. фильмы "Пол-листа бумаги", "Выходец из метро". "День обязательного человека".

02.25 Экран криминальных сообщений
Заканал "Бурятия"
17.00 Программа передач.
Россия

17.05 Там-там новости.
17.20 Праздник каждый день.
17.30 Новая линия. "Сотвори добро".
18.00 Вести.

18.20 "Камень сновидений". Мультсериал.
18.45 Теннис. Кубок Кремля.
19.40 Ваш партнер "Российские железные дороги".

19.55 Я-лидер.
20.25 Музыка всех поколений.
Бурятия

21.00 Мультфильм.
21.20 ТВ-3.
21.30 Авоська.
21.40 Драма. "Путешествие товарища Сталина в Африку".

10, ПЯТНИЦА

ОРТВ
7.00 Телеутро.
10.00 Новости.
10.10 Тропиканка.

11.00 Один на один.
11.40 Утренняя звезда.
12.45 Пока все дома.
13.00 Новости.

13.10 В эфире ГТРК "Мир".
13.45 "Два капитана". 3 серия.
15.05 Фильмы Алексея Габриловича "Дворы нашего детства". Фильм 2-й.

16.00 Новости.
16.10 Пресс-экспресс.
16.20 "Отверженные". Мультсериал. Заключительная серия.

16.45 Новая реальность.
17.10 Фильм-сказка "Морозко".
18.30 Семь дней спорта.
19.00 Новости.

19.20 Тропиканка.
20.10 Дикое поле.
20.25 Человек и закон.
20.55 Поле чудес.

21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.40 "Приключения королевского стрелка Шарпа".

23.50 Взгляд.
00.40 Трасса.
01.00 Новости.
01.20 Остросюжетный фильм по данным уголовного розыска...

02.30 Теннис. Кубок Кремля.
03.25 Семь дней спорта.
03.55 "Небесные ласточки". 1 серия.
05.00 Песня-95.

6.45-7.00 Информация, объявления.
7.22 "Политика, экономика, реформы". В программе принимает участие заместитель министра сельского хозяйства Республики Бурятия П. М. Болонев.

7.45-8.00 "Радиобиблиотека". Стихи М. Осодоева на бур. яз.
8.10-9.00 "Вчера. Сегодня. Завтра". Информационная программа.

19.01 - 19.58 "Степные мелодии". Радиожурнал на бур. яз.
12, ВОСКРЕСЕНЬЕ

7.22 Информация, объявления.
7.30-8.00 Утренний концерт.
8.10-9.00 "Алтаргана" литературно-художественная программа: 20 лет спустя... У микрофона—выпускники Дальневосточного института искусств (на бур. яз.); повтор.

9.10-10.00 Школьный канал.

РАДИО

НОЯБРИИН 6-НАА 12 БОЛОТОР

12.10 - 13.00 Музыкальная передача "...Остаются песни": памяти заслуженного артиста России Г.Эрдынеева (на бур. яз.)

8, СРЕДА
6.45-7.00 Информация, объявления.
7.22 "Шанс". Музыкальный выпуск программы молодёжной редакции.

7.47-8.10 Передача на общественно-политическую тему.
19.22 Республиканские известия (выпуск на бур. и рус. яз.)
19.52-20.07 Передача для детей на бур. языке.

9, ЧЕТВЕРГ
6.12 Республиканские известия

(выпуск на рус. и бур. яз.)
6.40 Обзор республиканских газет.
6.45-7.00 Информация, объявления.
7.22 Программа "Резонанс".

7.45-8.10 Утренний концерт.
12.10-13.00 Передача музыкальной редакции.
19.22 - 19.52 Республиканские известия (выпуск на бур. и рус. яз.)

10, ПЯТНИЦА
6.12 Республиканские известия (выпуск на рус. и бур. языках)
6.40 Обзор республиканских газет.
6.45-7.00 Информация, объявления.

7.22 Сегодня—день милиции России". Интервью с министром

внутренних дел Республики Бурятия, генерал-майора милиции И. И. Калашникова.

7.45-8.10 "Тоонтоног". Как борются за свои права аборигены Канады—слово научному сотруднику института естественных наук БНЦ Ж. Мангатаевой. (на бур. яз.)

12.10 - 13.00 "Час вашего письма". Музыкальная программа.
19.02 - 19.52 Информационная программа "Вчера. Сегодня. Завтра".

11, СУББОТА
6.12 "Сельские заботы".
6.40 Обзор республиканских газет.

ТЕЛЕВИДЕНИ

РОССИЯ
9.00 Вести.
9.20 Звезды говорят
9.25 Требуется, требуются...

15.00 Вести.
15.30 "Трубка Мегрэ". Худ. фильм из
сериала "Расследования комиссара
Мегрэ". Часть 1-я.

РОССИЯ
21.00 Вести
21.25 Подробности.

18.00 Мультфильм.
18.20 Домовой.
18.50 Скоро сказка сказывается...

РОССИЯ
17.05 Там-там новости.
17.20 Праздник каждый день.

8.50 Тираж "Спортлото".
9.00 Телеканал "Подъем"

РОССИЯ
17.05 Там-там новости.
17.20 Праздник каждый день.

11.30 "Не зевай". Детская
развлекательная программа.

РОССИЯ
9.00 Вести.
9.20 Подробности.

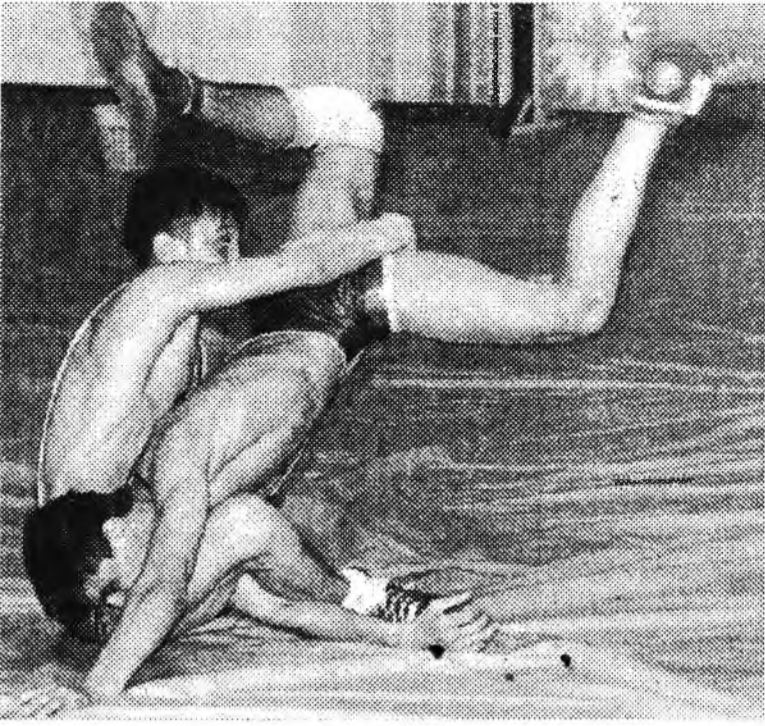
9.00 Вести.
9.20 Теремок.
9.35 Первый дубль.

РОССИЯ
9.00 Вести.
9.20 Подробности.

18.00 Мультфильм.
18.20 Факт.

14.45 Де-факто.

20.30 Детектив "Свистун".

ЭДИР БАРИЛДААШАДАЙ
АМЖАЛТАНУУД

Дүрэ буяалдалгын
барилдаагаар бэлитэй бэрхээр
эдиришүүлэе хургажа гаргадаг
Кавказ шадарай оронуудай
хургуулинууд дэлхэй дээрэ
суурхадаг гэшээ.

шадалаа туршаа.
Сибирьнээ ерэһэн
эдиришүүлэе энэ мүрысөөнүүдтэ
урагшатай бэрхээр
барилдажа, мэргэжэлтэдые
гайхуулаа.

- чемпионой нэрэ
хүртэһэн байна.
Спорттын мастер
Пильчинов дүрэ буяалдалгын
барилдаанай тренер...

Ивалгын аймгай
Ошоров 45 килограмм
шэгнүүртэ барилдаанда
түгэсхэлэй уулзалгада
эрээ. Кемеровэй барилдаанда
түгэсхэлэй уулзалгада
урагнагуйдоо. Барилдаанда
тэрэ үбдэгөө гэлтэ
саанадаа барилдаха
боложо, мүнэн шаанда
Ф. Н. Ма...

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Redaction information including contact details for the newspaper, its address (670000, Ulaan-Uld), and subscription information for the republic and regional editions.